

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

เศรษฐศาสตร์ (Economics) เป็นวิชาที่ว่าด้วยการผลิต การจำหน่ายจ่ายแจก และการบริโภคใช้สอยถึงต่าง ๆ ของชุมชน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2538: 786) วันรักษ์ มิ่งมณีนาทิน (2538: 2) ได้ให้คำจำกัดความ คำว่า เศรษฐศาสตร์ ไว้ว่าเป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเลือกหนทางในการใช้ทรัพยากรการผลิตอันมีอยู่จำกัด สำหรับผลิตสินค้าและบริการเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด จากคำจำกัดความดังกล่าวข้างต้น นับว่าวิชาเศรษฐศาสตร์มีความสำคัญเพราะเป็นวิชาที่ให้ความรู้แทรกอยู่ในชีวิตประจำวันของทุกคน ไม่ว่าจะเป็นอยู่ในฐานะผู้ผลิต ผู้บริโภค หรือผู้ประกอบการ

สภานิติศาสตร์สาขาเศรษฐศาสตร์มีความสำคัญยิ่งโดยเฉพาะสำหรับนักเศรษฐศาสตร์เนื่องจากในปัจจุบันปัญหาเศรษฐกิจของแต่ละประเทศในโลกนับวันจะทวีความรุนแรงและซับซ้อนขึ้น ซึ่งเป็นหน้าที่ของนักเศรษฐศาสตร์ที่ต้องใช้หลักวิชาที่ได้ศึกษามาประกอบเข้ากับสภานิติศาสตร์ที่ถูกต้องตรงกับความต้องการ เพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาและใช้ในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ให้ถูกลงไป อย่างไรก็ตาม นักเศรษฐศาสตร์ตลอดจนผู้ใช้สภานิติศาสตร์สาขาเศรษฐศาสตร์มักประสบปัญหาในการเข้าถึงและการใช้สภานิติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภานิติศาสตร์ที่อยู่ในรูปของวารสารประเภทที่นำเสนอความรู้ ความก้าวหน้าทางวิชาการ วารสารจัดเป็นสิ่งพิมพ์ต่อเนื่องซึ่งตีพิมพ์ออกตามกำหนด และมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ การจะเข้าถึงสภานิติศาสตร์จำนวนมากมายเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือช่วยค้น และเทคนิควิธีต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ใช้ได้รับสภานิติศาสตร์ที่ถูกต้อง ตรงกับความต้องการ ภายในเวลาที่รวดเร็วที่สุด

ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งที่นักเศรษฐศาสตร์ประสบอยู่เสมอ และเป็นอุปสรรคสำคัญในการเข้าถึงและการใช้สภานิติศาสตร์สาขาเศรษฐศาสตร์ คือ ปัญหาเกี่ยวกับศัพท์เฉพาะในสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ซึ่งมี 2 ประเด็นที่น่าสนใจ คือ ประเด็นแรก ศัพท์เศรษฐศาสตร์มีเพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลา มีรูปศัพท์ที่หลากหลาย อีกทั้งเป็นคำที่ค่อนข้างภาษาบาลี-สันสกฤตเข้าประสม เนื่องจากคำไทยแท้ที่เป็นคำนามมีจำนวนน้อย จึงทำให้ศัพท์ที่เกิดขึ้นมีความยาวและยากแก่การเข้าใจ ประเด็นที่สอง

การแปลคำศัพท์จากภาษาต่างประเทศมาเป็นภาษาไทยมีความหลากหลาย บางคนใช้คำทับศัพท์ คำย่อ คำแผลง ฯลฯ จะเห็นได้ว่าการใช้ศัพท์ในสาขานี้เป็นสิ่งที่ยากแต่มีความสำคัญยิ่งต่อการศึกษาให้เกิดความเข้าใจกระจ่างแจ้ง และถูกต้องตรงความหมาย (เป๊ว อึ้งภากรณ์, 2523: 26-28) นอกจากนี้ สุรภักดิ์ นูนนาค และวันรักษ์ มิ่งมณีนาถิน (2524: 10) ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับศัพท์เศรษฐศาสตร์ไว้ 2 ประการ คือ คำ ๆ เดียวมีความหมายได้หลายอย่าง และ คำหลายคำมีความหมายอย่างเดียวกันได้ ดังนั้นการใช้ศัพท์เศรษฐศาสตร์จึงต้องคำนึงถึงความถูกต้องและความเหมาะสมเป็นสำคัญ จึงจะสามารถเข้าถึงสารนิเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเข้าถึงสารนิเทศในปัจจุบันอาศัยเครื่องมือได้หลายประเภท วรรณคดี (Index) เป็นเครื่องมือที่สำคัญประเภทหนึ่ง ซึ่งหมายถึง รายการบัญชีคำ หรือวลี ที่จัดทำขึ้นอย่างมีระบบ เป็นเครื่องมือในการจัดเก็บและค้นคืนสารนิเทศที่อยู่ในสิ่งพิมพ์ วัสดุย่อส่วน ตลอดจนฉบับอิเล็กทรอนิกส์ประเภทอื่น โดยทั่วไปวรรณคดีมักจะจัดเรียงไว้ตามลำดับอักษร นอกจากวรรณคดีจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดเก็บและค้นคืนสารนิเทศแล้วยังช่วยกำหนดความสำเร็จของการค้นคืนสารนิเทศ โดยปกติเชื่อกันว่านับจากที่ผู้ใช้บริการค้นคืนสารนิเทศเริ่มติดต่อขอข้อมูลจนกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการเมื่อผู้ใช้ได้รับสารนิเทศนั้น ข้อมูลอย่างน้อย 35 เปอร์เซ็นต์ได้สูญหายไป ซึ่งอาจจำแนกการสูญหายของข้อมูลได้เป็น 2 ส่วนคือ 10 เปอร์เซ็นต์แรกสูญหายไป อันเนื่องจากความบกพร่องในกระบวนการติดต่อสื่อสารของผู้ใช้บริการที่ไม่สามารถอธิบายความต้องการของตนเองได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ และอีก 25 เปอร์เซ็นต์ได้สูญหายไปเนื่องจากการใช้คำในการค้นคืน และการจัดทำวรรณคดีที่ผู้ค้นคืนสารนิเทศไม่สามารถใช้คำเฉพาะเจาะจงที่ต้องการ และ/หรือเอกสารนั้นไม่ได้รับการทำวรรณคดีที่ถูกต้อง ด้วยเหตุนี้ประสิทธิภาพของการค้นคืนข้อมูลจึงขึ้นอยู่กับคุณภาพของการจัดทำวรรณคดีเป็นสำคัญ (ชลัษฏ์พร เหมะรัชตะ, 2535: 22)

วรรณคดีสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ วรรณคดีศัพท์ควบคุม หรือ ภาษาควบคุม (Controlled vocabulary หรือ Controlled language) และวรรณคดีศัพท์อิสระ หรือ ภาษาธรรมชาติ (Uncontrolled vocabularies หรือ Natural language) (Rowley, 1988) วรรณคดีทั้ง 2 ประเภทนี้มีข้อดีและข้อเสียแตกต่างกัน ในด้านการใช้วรรณคดีเพื่อการค้นคืนสารนิเทศนั้น ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพของวรรณคดีทั้ง 2 ประเภท งานวิจัยที่สำคัญ อาทิ Lancaster (1989) ได้สำรวจงานวิจัยเพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการค้นคืนสารนิเทศโดยใช้ศัพท์ควบคุมและศัพท์อิสระที่เผยแพร่ระหว่าง

ปี ค.ศ.1960-1980 พบว่าศัพท์อิสระสามารถใช้ได้ดีเท่ากับศัพท์ควบคุม อย่างไรก็ตามงานวิจัยดังกล่าวได้ดำเนินการกับฐานข้อมูลขนาดเล็กที่สร้างขึ้นเพื่อทดลองมากกว่าจะใช้งานจริง ดังนั้นผลการทดลองอาจไม่ครอบคลุมสารนิเทศในทุกสาขาได้อย่างลึกซึ้งเท่ากับการทดลองกับฐานข้อมูลขนาดใหญ่ และมีเนื้อหาครอบคลุมอย่างกว้างขวาง ซึ่งผลการค้นคืนก็น่าจะเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของ Pao (1989) ที่มีความเห็นว่าการค้นคืนเอกสารจากฐานข้อมูลขนาดใหญ่ซึ่งมีข้อมูลจำนวนมากและมีเนื้อหาครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง จะได้เอกสารจากการค้นคืนจำนวนมาก (อัตราการใช้เรียกค้น หรือ Recall ratio อยู่ในระดับมาก) แต่จะมีความถูกต้องแม่นยำน้อยลงด้วย (อัตราความถูกต้องและตรงกับความต้องการ หรือ Precision ratio อยู่ในระดับต่ำ)

งานวิจัยของ Markey และคณะ (Markey and others, 1980. Quoted in Lancaster, 1989) ที่ศึกษาเปรียบเทียบผลการค้นคืนฐานข้อมูล ERIC ในระบบออนไลน์โดยใช้ศัพท์ควบคุมและศัพท์อิสระ นั้น พบว่าการใช้ศัพท์อิสระได้อัตราการใช้เรียกค้น (Recall ratio) สูงกว่าการใช้ศัพท์ควบคุม ในขณะที่การใช้ศัพท์ควบคุมจะได้อัตราความถูกต้องและตรงกับความต้องการ (Precision ratio) สูงกว่าการใช้ศัพท์อิสระ ซึ่งแตกต่างจากผลการวิจัยของ Feng (1989) ที่ศึกษาเปรียบเทียบผลการค้นคืนข้อมูลทางบรรณานุกรมจากฐานข้อมูลออนไลน์ 3 ฐาน คือ ERIC, LISA และ ISA พบว่ากรณีที่เป็นการค้นหาเรื่องทั่ว ๆ ไป การค้นคืนข้อมูลด้วยศัพท์อิสระจะได้เอกสารจำนวนมาก ในขณะที่ใช้ศัพท์ควบคุมนั้น เอกสารที่ค้นได้และจำนวนเอกสารที่ตรงกับความต้องการจะสูงกว่า แต่ในกรณีที่ค้นข้อมูลเฉพาะเจาะจงผลการค้นจะตรงข้ามกัน วิธีแก้ปัญหาก็คือการรวมศัพท์ควบคุมและศัพท์อิสระเข้าไว้ด้วยกันเพื่อใช้เป็นกรณีค้นคืนสารนิเทศร่วมกัน

งานวิจัยในประเทศไทยที่ศึกษาเกี่ยวกับกรณีส่วนใหญ่ปรากฏในเรื่องการศึกษาการใช้บัตรรายการและการใช้หัวเรื่องซึ่งเป็นกรณีศัพท์ควบคุม งานวิจัยของอังฉรา จันทสุวรรณ (2533) ศึกษาการใช้บัตรบรรณนิวารสารของนักศึกษาในหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่านักศึกษานำบัตรรายการประเภทบัตรเรื่องและบัตรชื่อเรื่องมากที่สุด ปัญหาที่พบสามารถสรุปได้เป็น 2 เรื่องคือ ปัญหาเกี่ยวกับการใช้บัตรบรรณนิโดยเฉพาะการใช้บัตรโยง "ดูเพิ่มเติม" และบัตรโยง "ดูที่" ซึ่งมีปัญหาในระดับสูงกว่าการใช้บัตรบรรณนิประเภทอื่น ๆ และ ปัญหาเกี่ยวกับหัวเรื่องที่ห้องสมุดกำหนดให้ใช้ในบัตรบรรณนิประเภทบัตรเรื่องเป็นคำที่กว้างเกินไป ทำให้ไม่มีหัวเรื่องที่ตรงตามความต้องการ

นอกจากนี้หัวข้อยังมีความกระจัดกระจาย เนื่องจากผู้ทำครรชนีขาดความแน่นอนในการให้หัวข้อ ทำให้ผู้ใช้เกิดความสับสนรวมทั้งต้องเสียเวลาในการค้นบัตรมา

คาราวรรณ เจียมเพิ่มพูน (2525) ได้ศึกษาปัญหาการให้หัวข้อภาษาไทยสำหรับหนังสือ และเอกสารในสาขาประชากรศาสตร์ พบว่าหัวข้อเกี่ยวกับประชากรศาสตร์มีน้อย ไม่เฉพาะเจาะจง และไม่ทันสมัย ละออ รอดมณี (2531) ซึ่งศึกษาปัญหาการใช้หัวข้อสาขาประมงของบรรณารักษ์ และนักวิชาการประมง พบว่าหัวข้อที่บรรณารักษ์กำหนดขึ้นใช้ส่วนใหญ่เป็นคำทั่ว ๆ ไปหรือเป็นคำที่ใช้ระดับที่ต่ำตามหลักการกำหนดหัวข้อ แต่นักวิชาการประมงนิยมใช้คำนามแบบคำผสมทั่ว ๆ ไป ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เพ็ญแข ประจงใจ (2533) ที่ศึกษาปัญหาการให้หัวข้อภาษาไทยสาขาวิศวกรรมศาสตร์ของบรรณารักษ์ซึ่งพบว่านักวิชาการสาขาวิศวกรรมศาสตร์นิยมใช้หัวข้อที่มีลักษณะเป็นคำนามแบบผสมทั่วไป สำหรับงานวิจัยของศรีธยา คำรงกิจการวงศ์ (2535) ศึกษาความต้องการหัวข้อกฤตภาคของบุคลากรฝ่ายข่าวของหนังสือพิมพ์ธุรกิจ ผลการวิจัยพบว่าบุคลากรฝ่ายข่าวมีความต้องการหัวข้อเรื่องที่เป็นคำคำเดียวมากที่สุด และมีลักษณะการใช้ศัพท์อิสระมากที่สุด ส่วนปัญหาสำคัญที่พบ คือ ห้องสมุดกำหนดหัวข้อกว้างเกินไป ขาดคู่มือกำหนดหัวข้อ และการให้หัวข้อไม่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้

การศึกษาเกี่ยวกับการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการสร้างฐานข้อมูลทางบรรณานุกรมโดยใช้ครรชนีเป็นเครื่องมือในการค้นคืนสารนิเทศนั้น พวงเพ็ญ พงศ์ชนสาร (2530) ได้จัดทำโครงการทดลองเรื่องการใช้ไมโครคอมพิวเตอร์สำหรับงานครรชนีวารสารภาษาไทยทางการแพทย์ ผลการวิจัยพบว่าครึ่งหนึ่งของผู้ใช้ทั้งหมดใช้ตัวกัน (Search key) ซึ่งเป็นครรชนีศัพท์ควบคุมประเภทหัวข้อมากที่สุด รองลงมาใช้คำสำคัญในเนื้อหาและคำสำคัญในชื่อเรื่อง ซึ่งเป็นครรชนีศัพท์อิสระ

พัชรี พันดาวงษ์ (2536) ได้สร้างระบบการจัดเก็บและค้นคืนวัสดุจดหมายเหตุดของโครงการจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยศิลปากรโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป Mini-Micro CDS/ISIS ผลการวิจัยพบว่าผู้ใช้บริการทั่วไป เจ้าหน้าที่คอมพิวเตอร์ และบรรณารักษ์มีความพึงพอใจต่อปัจจัยต่าง ๆ รวมถึงศัพท์ครรชนีที่ใช้ค้นคืนสารนิเทศ ศัพท์ครรชนีในฐานข้อมูลดังกล่าวกำหนดโดยศัพท์ควบคุมประเภทหัวข้อ ซึ่งผู้ใช้บริการมีความเห็นว่าเป็นศัพท์เฉพาะเรื่อง และผู้ใช้มีความพึงพอใจต่อผลการค้นโดยใช้ศัพท์ครรชนีในระดับมาก สำหรับอัตราเรียกค้น (Recall ratio) และอัตราความถูกต้องและ

ตรงกับความต้องการ (Precision ratio) นั้น ปรากฏว่าจะมีค่าไปทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ถ้าค่า Recall เพิ่มขึ้น ค่า Precision จะเพิ่มขึ้นด้วย

จิราภรณ์ ศิริธร (2538) ได้ประเมินระบบจดหมายเหตุของธนาคารแห่งประเทศไทยที่ใช้ระบบห้องสมุดอัตโนมัติไดนามิกส์ และศึกษาการใช้ตัวค้นในการค้นคืนข้อมูลพบว่า นักจดหมายเหตุ ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานจดหมายเหตุ และผู้ให้บริการมีความพึงพอใจในการใช้ตัวค้นที่เป็นหัวเรื่องสูงสุด รองลงมา คือ คำสำคัญที่ปรากฏในชื่อแฟ้มเอกสาร และตัวค้นประเภทชื่อแฟ้มเอกสาร

เนตร โพธิ์เขียว (2539) ศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้ฐานข้อมูลงานวิจัยทางกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย ได้ประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้คือศัพท์อิสระพบว่า ผู้ใช้ทุกกลุ่มมีความพึงพอใจต่อศัพท์อิสระในระดับมาก สำหรับการคำนวณหาค่า Recall และ Precision ของการค้นคืนเอกสารพบว่าค่า Recall เพิ่มขึ้น ค่า Precision จะเพิ่มขึ้นด้วย

งานวิจัยที่ศึกษาเปรียบเทียบการใช้ศัพท์กรรมศัพท์ประเภทศัพท์ควบคุมและศัพท์อิสระในการค้นคืนสารนิเทศนั้น เจลิมศรี กาทิ (2537) ได้ศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อกรรมศัพท์ที่กำหนดโดยศัพท์ควบคุมและศัพท์อิสระในสาขาการศึกษา พบว่าผู้ส่วนใหญ่เห็นว่ากรรมศัพท์ควบคุมที่ใช้ในการค้นคืนสารนิเทศมีความหมายกว้างเกินไป กรรมศัพท์อิสระหลายรายการมีความหมายซ้ำซ้อนกัน ส่วนปัญหาสำคัญที่ผู้ใช้พบ คือ ไม่มีศัพท์กรรมศัพท์ที่ต้องการ

จากการวิจัยเกี่ยวกับการใช้กรรมศัพท์เพื่อค้นคืนข้อมูลภาษาไทยที่ผ่านมา พบว่าผลการวิจัยเกี่ยวกับกรรมศัพท์ส่วนใหญ่ชี้ให้เห็นถึงปัญหาด้านการกำหนดศัพท์กรรมศัพท์ที่ไม่สอดคล้อง และตรงกับความต้องการของผู้ใช้ อีกทั้งการกำหนดกรรมศัพท์ในสาขาเดียวกันยังขาดหลักเกณฑ์ที่จะใช้ยึดถือปฏิบัติไปในทางเดียวกัน

ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของการใช้ศัพท์กรรมศัพท์ในการค้นคืนสารนิเทศ โดยเฉพาะกรรมศัพท์สาขาเศรษฐศาสตร์ซึ่งเป็นสาขาที่มีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งในปัจจุบันได้เกิดความร่วมมือขึ้นระหว่างห้องสมุด ศูนย์สารนิเทศ ศูนย์ข้อมูล และหน่วยงานเผยแพร่สารนิเทศสาขาเศรษฐศาสตร์ทั้งภาครัฐและเอกชนขึ้นในนาม "ศูนย์ประสานงานสารนิเทศสาขาเศรษฐศาสตร์" ซึ่งเป็นหน่วยงานสารนิเทศ สาขาเศรษฐศาสตร์ในระบบสารนิเทศทางวิชาการแห่งชาติ มี

เป้าหมายที่จะร่วมมือประสานงานและใช้ทรัพยากรสารสนเทศสาขาเศรษฐศาสตร์ร่วมกัน ตลอดจนส่งเสริมการบริการสารสนเทศของแต่ละหน่วยงานให้เข้มแข็งกว้างขวางยิ่งขึ้น การศึกษาเกี่ยวกับครรชนิสาขาเศรษฐศาสตร์ที่กำหนดโดยศัพท์ควบคุมและศัพท์อิสระจะเป็นประโยชน์ต่อความร่วมมือประสานงานในกลุ่มผู้ให้บริการสารสนเทศในสาขาวิชาเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีการประเมินผลการค้นคืนสารสนเทศจากการใช้ศัพท์ครรชนิดังกล่าว เพื่อวัดประสิทธิผลการค้นคืน (Effectiveness) จากการใช้ศัพท์ครรชนิทั้ง 2 ประเภทด้วย ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นแนวทางในการพิจารณากำหนดศัพท์ครรชนิสาขาเศรษฐศาสตร์ หรือปรับปรุงศัพท์ครรชนิที่มีอยู่แล้วให้สอดคล้องตรงกับความต้องการของผู้ใช้ ตลอดจนจะเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่ผลิตและ/หรือให้บริการสารสนเทศสาขาเศรษฐศาสตร์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้ที่มีต่อการใช้ศัพท์ครรชนิที่กำหนดโดยศัพท์ควบคุม และศัพท์อิสระในด้าน ศัพท์ครรชนิที่ใช้ ผลการค้น และเวลาที่ใช้ในการค้น
2. ประเมินผลการค้นคืนสารสนเทศจากการใช้ศัพท์ครรชนิที่กำหนดโดยศัพท์ควบคุม และศัพท์อิสระในด้าน อัตราการเรียกค้น (Recall ratio) และ อัตราความถูกต้องและตรงกับความต้องการ (Precision ratio)
3. ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของผู้ใช้ในการใช้ศัพท์ครรชนิที่กำหนดโดยศัพท์ควบคุม และศัพท์อิสระ

สมมติฐาน

1. ผู้ใช้มีความพึงพอใจต่อศัพท์ครรชนิ และผลการค้นคืนสารสนเทศโดยศัพท์ครรชนิที่กำหนดจากศัพท์อิสระมากกว่าศัพท์ควบคุม
2. การใช้ครรชนิศัพท์อิสระค้นคืนสารสนเทศจะใช้เวลานานกว่าครรชนิศัพท์ควบคุม
3. การใช้ศัพท์ควบคุมค้นคืนสารสนเทศจะได้อัตราการเรียกค้น (Recall ratio) มากกว่า แต่จะได้อัตราความถูกต้องและตรงกับความต้องการ (Precision ratio) น้อยกว่าการใช้ศัพท์อิสระ

4. ผู้ใช้ประสบปัญหาในด้าน ไม่มีศัพท์กรรมวิธีที่ต้องการ กรรมวิธีศัพท์ควบคุมมีความหมายกว้างเกินไป ส่วนกรรมวิธีที่อิสระที่มีในฐานข้อมูลมีความหมายซ้ำซ้อนกัน

ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

1. ตัวแปรต้น
  - 1.1 ศัพท์กรรมวิธีที่กำหนดจากศัพท์ควบคุม
  - 1.2 ศัพท์กรรมวิธีที่กำหนดจากศัพท์อิสระ
2. ตัวแปรตาม คือ ความพึงพอใจของผู้ใช้ต่อ
  - 2.1 ศัพท์กรรมวิธีที่ใช้ในเรื่อง คำที่เป็นที่นิยมในสาขาเศรษฐศาสตร์ ความง่ายต่อความเข้าใจ ความกะทัดรัด ความครอบคลุมเนื้อหา และความเฉพาะเจาะจง
  - 2.2 ผลการค้น ในด้านอัตราการใช้ (Recall ratio)
  - 2.3 ผลการค้น ในด้านอัตราความถูกต้องและตรงกับความต้องการ (Precision ratio)
  - 2.4 เวลาที่ใช้ในการค้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. แหล่งข้อมูลในการวิจัย

ศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้บริการที่มีต่อศัพท์กรรมวิธีและประเมินผลการค้นคืนสารนิเทศจากการใช้ศัพท์กรรมวิธีภาษาไทยสาขาเศรษฐศาสตร์ที่กำหนดโดยศัพท์ควบคุมและศัพท์อิสระ ซึ่งรวบรวมจากบัตรกรรมวิธีวารสารและฐานข้อมูลกรรมวิธีวารสารของสมาชิกศูนย์ประสานงานสารนิเทศ สาขา เศรษฐศาสตร์ 3 แห่ง ได้แก่

  1. ศูนย์บรรณสารสนเทศ (ห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
  2. ห้องสมุดบัว อังภากรณ์ (ห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
  3. ห้องสมุดและศูนย์สนเทศ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ผู้วิจัยได้เลือกเก็บข้อมูลกรณีบทความวารสารจากห้องสมุด 3 แห่งนี้ เนื่องจากทั้ง 3 แห่ง เป็นห้องสมุดมหาวิทยาลัยซึ่งมีภารกิจสำคัญประการหนึ่งคือ จัดหาทรัพยากรสารสนเทศทั้งในรูปแบบหนังสือ วารสาร และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ตลอดจนเทคโนโลยีสารสนเทศ ให้ครอบคลุมสาขาวิชาที่เปิดสอน (โครงสร้างหลักสูตรเศรษฐศาสตรบัณฑิต ภาควิชา ก) จากการสำรวจพบว่าห้องสมุดทั้ง 3 แห่ง ได้รับวารสารวิชาการสาขาเศรษฐศาสตร์โดยตรงที่ตีพิมพ์บทความในสาขาเศรษฐศาสตร์และทำครรชนช่วยค้นบทความมีจำนวนทั้งสิ้น 38 ชื่อ (ภาควิชา ก ข)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการทดลองค้นค้นบทความวารสารโดยใช้ศัพท์ควบคุม และศัพท์อิสระ ได้แก่ นิสิต นักศึกษาปริญญาตรี ที่เข้าศึกษาในคณะเศรษฐศาสตร์ ชั้นปีที่ 2, 3 และ 4 ในปีการศึกษา 2539 ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มีจำนวนทั้งสิ้น 1,718 คน การกำหนดกลุ่มตัวอย่างเลือกโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบ Quota Sampling จำนวน 110 คน (ร้อยละ 6.40) ซึ่งมีการกำหนดจำนวนตามสถาบันและชั้นปี ทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างกระจายอยู่ในสถาบันและชั้นปีที่กำหนด (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 จำนวนนิสิต/นักศึกษามหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ปีการศึกษา 2539 และจำนวนกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

มหาวิทยาลัย	ปีการศึกษา 2539 จำนวนทั้งสิ้น			รวม 1,718	กลุ่มตัวอย่าง (110คน)			รวม 110
	ปี2	ปี3	ปี4		ปี2	ปี3	ปี4	
1. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	180	144	134	458	12	10	9	31
2. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	398	359	340	1,097	24	22	21	67
3. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์	70	50	43	163	5	4	3	12

เหตุผลที่เลือกใช้กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวในการทดสอบ เนื่องจาก นิสิต นักศึกษา เป็นประชากรที่มีความรู้ในสาขาเศรษฐศาสตร์เนื่องจากกำลังศึกษาอยู่ในปัจจุบันและการที่เลือกตัวอย่าง

จาก 3 ชั้นปี คือ ชั้นปี 2, 3 และ 4 ที่ศึกษาในปีการศึกษา 2539 เพราะทั้ง 3 ชั้นปีได้ผ่านการศึกษาวิชา
ในสาขาเศรษฐศาสตร์มาบ้างแล้ว

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. สร้างเครื่องมือวิจัย

2.1 สร้างและทดสอบฐานข้อมูลบทความวารสารสาขาเศรษฐศาสตร์

2.1.1 ออกแบบผลลัพธ์

2.1.2 ออกแบบโครงสร้างระเบียบของฐานข้อมูล

2.1.3 ทดลองบันทึกข้อมูลบรรณานุกรมครรชนีบทความวารสารลงในฐาน

ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป Mini-Micro CDS/ISIS จำนวน 20 รายการ เพื่อทดสอบและปรับปรุง
แก้ไขฐานข้อมูล

2.1.4 คัดเลือกบทความวารสารสาขาเศรษฐศาสตร์จากบัตรครรชนีวารสาร
ประเภทบัตรเรื่องและ/หรือครรชนีวารสารจากฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ บทความวารสารที่จะได้รับการ
คัดเลือก คือ บทความที่ปรากฏในวารสารสาขาเศรษฐศาสตร์ที่มีการจัดทำครรชนีพิมพ์เผยแพร่
ระหว่างปี พ.ศ. 2535-2539 ได้จากศูนย์บรรณสารสนเทศ ห้องสมุดป๊วย อิงภากรณ์ และหอสมุดและ
ศูนย์สนเทศมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

2.1.5 กำหนดศัพท์ครรชนีด้วยคำศัพท์ 2 ประเภท คือ ศัพท์ควบคุม ซึ่งได้แก่
หัวเรื่องที่ปรากฏอยู่ในบัตรครรชนีวารสารและ/หรือครรชนีวารสารจากฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์
หัวเรื่องดังกล่าวเป็นหัวเรื่องที่แสดงสาระสำคัญในสาขาเศรษฐศาสตร์ ซึ่งบรรณารักษ์ได้กำหนดจาก
"หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย" ของคณะกรรมการวิเคราะห์เลขหมู่และทำบัตรรายการห้องสมุด
สถาบันอุดมศึกษา ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 พ.ศ.2532 และ "หัวเรื่องและวิธีกำหนดหัวเรื่องสำหรับวัสดุ
สารนิเทศภาษาไทยของสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์" จัดทำโดยฝ่ายวิเคราะห์วัสดุสารนิเทศ
สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ.2537 หรืออาจเป็นคำที่บรรณารักษ์กำหนดขึ้นเพิ่มเติมโดย
แต่หัวเรื่องต้องมีจำนวนบทความตั้งแต่ 5 รายการ ส่วนศัพท์อิสระ ได้แก่ คำสำคัญที่ปรากฏในชื่อ
เรื่องของบทความวารสาร

2.1.6 บันทึกข้อมูลบรรณานุกรมของบทความวารสาร และ บันทึกศัพท์
 วรรณิที่กำหนดให้เป็นคำแทนสาระสำคัญของบทความลงในฐานข้อมูล

2.1.7 จัดทำคู่มือการใช้งานฐานข้อมูลสำหรับผู้ให้บริการ

2.1.8 ทดสอบการใช้งานฐานข้อมูลในการค้นคืนสารนิเทศ

2.2 สร้างและทดลองบันทึกแบบคำขอใช้บริการค้นคืนสารนิเทศจากฐานข้อมูล
 วรรณิวารสารสาขาเศรษฐศาสตร์

2.2.1 สร้างแบบคำขอใช้บริการค้นคืนสารนิเทศ (แบบ ก อุภาคผนวก ก)
 โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

2.2.1.1 สถานภาพของผู้ให้บริการ ได้แก่ ระดับการศึกษา สถาบัน
 การศึกษา และประสบการณ์ในการค้นคืนสารนิเทศจากฐานข้อมูลด้วยโปรแกรม Mini-Micro
 CDS/ISIS และโปรแกรมอื่น ๆ

2.2.1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่ใช้บริการต้องการค้นคว้าและคำศัพท์
 ที่ผู้ใช้บริการคิดขึ้นเพื่อใช้เป็นคำค้นเรื่องที่ต้องการได้

2.2.2 ทดลองบันทึกข้อมูลในแบบคำขอใช้บริการโดยผู้ใช้ที่เป็นนักศึกษาคณะ
 เศรษฐศาสตร์จำนวน 10 คน

2.3 สร้างและทดสอบแบบประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อวรรณิวารสาร
 ภาษาไทยสาขาเศรษฐศาสตร์ที่กำหนดโดยศัพท์ควบคุม (แบบ ข) และศัพท์อิสระ (แบบ ค) (แบบ ข
 และแบบ ค ดูที่ภาคผนวก ก)

2.3.1 สร้างแบบประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อวรรณิวารสาร
 ภาษาไทยสาขาเศรษฐศาสตร์ที่กำหนดโดยศัพท์ควบคุมและศัพท์อิสระ แบ่งออกเป็น 4 ส่วนคือ

2.3.1.1 คำศัพท์ที่ใช้ในการค้นคืน

2.3.1.2 คำถามเกี่ยวกับผลการค้นคืน

2.3.1.3 คำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อศัพท์วรรณิที่ใช้ในการค้น

2.3.1.4 คำถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคของการใช้ศัพท์วรรณิ

2.3.2 ทดสอบแบบประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อวรรณิวารสาร
 ภาษาไทยสาขาเศรษฐศาสตร์ที่กำหนดโดยศัพท์ควบคุมและศัพท์อิสระ โดยทดสอบกับนิสิต/นักศึกษา

คณะเศรษฐศาสตร์จำนวน 10 คนที่ใช้บริการในหอสมุดและศูนย์สารนิเทศ ธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นหน่วยงานต้นสังกัดของผู้วิจัย

2.4 สร้างและทดสอบแบบบันทึกผลการวิเคราะห์ผลการค้นคืนสารนิเทศจากการใช้ ศัพท์กรรมนิธานาเศรษฐศาสตร์ที่กำหนดโดยศัพท์ควบคุมและศัพท์อิสระ (แบบ ง ดูที่ภาคผนวก ก)

2.4.1 สร้างแบบบันทึกผลการวิเคราะห์เพื่อใช้บันทึกค่า Recall และ Precision ที่ได้จากแบบประเมินผลที่ค้นคืนในแต่ละคำถาม

2.4.2 ทดสอบแบบบันทึกผลการวิเคราะห์โดยผู้วิจัยเอง โดยบันทึกผลการค้นคืนสารนิเทศที่ได้จากผู้วิจัย 10 คน ที่ทดลองค้นข้อมูล การบันทึกผลการวิเคราะห์นี้ใช้วัดความเที่ยงตรงของแบบประเมิน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขและปรับปรุงให้เป็นเครื่องมือในการวิจัยที่สมบูรณ์ขึ้น

3. ประเมินผลการค้นคืนสารนิเทศจากฐานข้อมูล มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1 ผู้วิจัยอธิบายวิธีการทดลองแก่กลุ่มตัวอย่าง

3.2 แจกเอกสารที่ใช้ในการประเมิน ซึ่งประกอบด้วย

3.2.1 แบบคำขอใช้บริการค้นคืนสารนิเทศ

3.2.2 แบบประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อศัพท์ควบคุมและศัพท์อิสระที่ใช้ในการค้นคืนสารนิเทศ

3.2.3 คู่มือการใช้ฐานข้อมูล (ภาคผนวก ง)

3.2.4 บัญชีคำศัพท์กรรมนิธานาประเภทศัพท์ควบคุม (ภาคผนวก จ) และบัญชีคำศัพท์กรรมนิธานาประเภทศัพท์อิสระ (ภาคผนวก ฉ) ที่รวบรวมจากฐานข้อมูล

3.3 ผู้ใช้กรอกข้อมูลในแบบคำขอใช้บริการค้นคืนสารนิเทศได้คนละ 1 เรื่อง

3.4 ผู้ใช้อ่านคู่มือการใช้ฐานข้อมูลและอ่านรายละเอียดของแบบประเมินความพึงพอใจ

3.5 ผู้ใช้ทดลองค้นข้อมูลในเรื่องที่สนใจ 1 เรื่อง โดยค้น 2 รอบ

3.5.1 การค้นรอบที่ 1 ผู้ใช้คัดเลือกศัพท์กรรมนิธานาที่กำหนดโดยศัพท์ควบคุมจากบัญชีคำศัพท์ควบคุมที่กำหนดให้ จากนั้นทดลองค้นด้วยศัพท์ที่คัดเลือกไว้แล้วบันทึกคำตอบในแบบประเมินความพึงพอใจ (แบบ ข)

3.5.2 การค้นรอบที่ 2 ผู้ใช้คัดเลือกศัพท์กรรมวิธีที่กำหนดโดยศัพท์อิสระจาก บัญชีคำศัพท์อิสระที่กำหนดให้ จากนั้นทดลองค้นด้วยศัพท์ที่คัดเลือกไว้แล้วบันทึกคำตอบในแบบ ประเมินความพึงพอใจ (แบบ ก)

3.6 ผู้วิจัยบันทึกข้อมูลในส่วนของผลการค้นลงในแบบบันทึกผลการวิเคราะห์ผล การค้นคืนสารนิเทศ (แบบ ง) เพื่อหาค่า Recall และ Precision

4. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการโดยหาค่าความดี ร้อยละค่าเฉลี่ย และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำนวนด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ (Statistical Packages for the Social Science/Personal Computer Plus(SPSS/PC+))

5. รายงานผลการวิจัย สรุป และเสนอแนะ

ประโยชน์ที่จะได้รับ

เป็นแนวทางในการปรับปรุงการกำหนด และการใช้ศัพท์กรรมวิธีภาษาไทยสาขา เศรษฐศาสตร์ และสาขาอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการค้นคืนสารนิเทศให้ ถูกต้อง และสอดคล้องกับการ ใช้ของผู้ใช้บริการ นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางในการจัดทำคู่มือศัพท์กรรมวิธีประเภทต่าง ๆ ในสาขา เศรษฐศาสตร์ อาทิ หัวเรื่อง ศัพท์สัมพันธ์ บัญชีคำ เป็นต้น

คำอธิบายศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1. ผลการค้นในค่านอัตราการเรียกค้น (Recall ratio) หมายถึง สัดส่วนของข้อมูลเรื่องใดเรื่องหนึ่งใน ฐานข้อมูลที่ใช้ค้นคืนได้ มีสูตรการคำนวณคือ

$$\text{Recall ratio} = \frac{\text{จำนวนข้อมูลที่ค้นคืนได้และเกี่ยวข้อง}}{\text{จำนวนข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมด}} \times 100$$

2. ผลการค้นในด้านอัตราความถูกต้องและตรงตามความต้องการ (Precision ratio) หมายถึง อัตราส่วนของข้อมูลที่ค้นคืนได้ซึ่งผู้ใช้เห็นว่าเกี่ยวข้องกับตรงตามความต้องการ มีสูตรการคำนวณคือ

$$\text{Precision ratio} = \frac{\text{จำนวนข้อมูลที่ค้นคืนได้และตรงตามความต้องการ}}{\text{จำนวนข้อมูลที่ค้นคืนได้}} \times 100$$

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย